

No Chametz or Honey Allowed!

Mrs. Emma Katz, NILI Director

ויקרא ב'י"א

כל־המנחה אשר תקריבו ליהוה לא תעשה חמץ כי כל־שאר וכל־דבש לא־תקטירו ממנו אשה ליהוה:

No meal offering that you offer to יהוה shall be made with leaven, for no leaven or honey may be turned into smoke as an offering by fire to Hashem

רמב"ן שם

וטעם השאור והדבש יתכן שהוא כדברי הרב במורה הנבוכים (ג' מו) אמר שמצא בספריהם שהמנהג היה לעובדי ע"ז להקריב כל מנחתם חמץ ולערב הדבש בכל קרבניהם ולכן אסרם לגבוה וכזה אמרו רבותינו (ספרי שופטים קמו) במצבה שהיתה נבחרת בימי האבות ואחר כך שנאה השם מפני שעשאוה חוק לע"ז כמו שאמר אשר שנא ה' אלהיך (דברים טז כב)

It is possible that the reason why we are forbidden to bring leaven and honey [upon the altar] is as the Rabbi [Moshe ben Maimon] states in the Moreh Nebuchim, where he says that he found it written in their books that the custom among the idolaters was to offer all their meal-offerings only in leavened form, and to season all their sacrifices with honey; therefore He forbade bringing them on His altar. Our Rabbis have similarly said with reference to monuments [of one stone raised in order to sacrifice on it], that this was a favored mode of worship in the days of the patriarchs, and afterwards G-d hated it because [the Canaanites] had made it an ordinance of an idolatrous character, as He said, *which the Eternal thy G-d hatheth.*

העמק דבר שם

כי כל שאר וכל דבש. קרא הכתוב כל דבר הממתיק ומטעים את המאכל דבש ע"ש שהוא ראש הממתיקים. ובאשר ששאור הוא אמצעי הנעשה בידי אדם להוסיף על הבריאה מהבורא ית' ע"י תחבולות בני אדם מש"ה הזהיר הכתוב בבהמ"ק ללמדנו דכל המתקרב יותר לה' ראוי למעט יותר בתחבולות אנוש. ועי' מש"כ בס' שמות י"ג ג' דמש"ה הזהיר הכתוב על החמץ בפסח משום שאז זמן השרשת אמונה בלב ישראל. אכן במקום הקרבה לפני ה' אזהרה תמידית היא. ודבש שבא להמתיק וזה אינו ראוי למאכל הבא להקטרה לגבוה אע"ג שהוא בריאה פשוטה ממנו ית'. ועי' בסמוך:

בעל הטורים שם

לא תעשה חמץ. לפי שיצר הרע דומה לשאור. ומטעם זה גם כן הזהיר על הדבש שיצר הרע מתוק לאדם כדבש:

Shall not be made chametz. Because the evil inclination is like leaven. For the same reason the Torah warns against honey, for the evil inclination is sweet to a person like honey.

רבינו בחיי שם

כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה'. כתב הרב ז"ל בספר המורה, כי מנהג עובדי עכו"ם שבכל מנחתם היו מקריבין חמץ והיו מערבים הדבש בכל קרבנותיהם ולכן אסרם לגבוה. וכענין זה אמרו רז"ל במצבה שהיתה נבחרת בימי האבות ואח"כ שנאה השם מפני שעשאוה חק לעבודה זרה, כמו שנאמר (דברים טז) אשר שנא ה' אלהיך.

וע"ד הפשט כי הקרבן לכפר בו כל עונותינו, ולולא המסית והמדיח שהוא יצר הרע לא היה אדם חוטא ולא היה צריך לקרבן כלל, והשאור והדבש הן הן יצר הרע עצמו, כמו שאמרו רז"ל לענין חמץ ומצה בפסח צריך אדם לפנות לבבו מיצר הרע, והוא שאמרו לא תאכל עליו חמץ לענין קרבן פסח, וקרבן פסח היה כפרה על עבודה זרה שעבדו במצרים, ולכן הוא מרחיקם מיצר הרע שלא לשוב לעבודה זרה, ודבש גם כן יצר הרע כי דב"ש בגימטריא אשה, והאשה היא יצה"ר, כי כן מצינו באדם הראשון כשחטא אמר (בראשית ג:י"ב) האשה אשר נתתה עמדי, רצה לומר יצר הרע שיצרת בי, והאשה אמרה הנחש השיאני, וזה סוד נחש והאשה והאיבה, ולכן הורחקו השאור והדבש מהקרבן כי לא יתכן שני הפכים בנושא אחד, ועוד כי היה נמצא טובל ושרץ בידו, ודי למבין.

וע"ד הקבלה השאור והדבש רמז למדת הדין כידוע מלשון חמץ, ולפי שהם דברים שיצאו ממזגם לכך הם מרוחקים מן המזבח, על כן אמר לא תקטירו ממנו אשה לה', כי כיון שהכוונה לשם המיוחד לא תאפה חמץ ולא תקטירו שאור ודבש.

“for you shall not burn up any leavening or fruit-honey as a fire-offering to the Lord.” Maimonides writes in his *Moreh Nevuchim* 3,46 that the heathens were in the habit of offering leavened products in all their meal-offerings and that they mixed in some honey in all of them. This is why the Torah forbade us to imitate the heathens and it banned these ingredients as offerings to the Lord. This corresponds to something our sages taught in connection with the offering of sacrifices to the Lord on altars known as מצבה, a slab of rock anointed for the purpose. Whereas prior to the giving of the Torah such altars were pleasing in the eyes of the Lord, they became objects which He hated after He had given the Torah to the Jewish people (compare Deut. 16,22 and the *hilchot shoftim* of Maimonides' code).

According to the plain meaning of our text the purpose of the offerings is to atone for one's sins. Had it not been for the evil urge man would never have committed a sin in the first place. There would not have been any need for such offerings then. Our sages in *Mechilta Pischa* 8 commenting on Deut. 16,3 חמץ, explain this. The reason that חמץ is not to be eaten at a time when the Passover lamb can be brought (on the 14th of the month of Nissan after noon) is that the lamb atones for the

idolatrous practices of the Jewish people prior to the Exodus. G'd wanted to keep anything which reminded the Israelites of the evil urge away from them so that they would not be tempted to return to such practices. Not only chametz, but also honey is a symbol of the evil urge as the letters of the word דבש have the same numerical value as the letters of the word אשה, woman (306). We find that when the first human being, Adam, sinned and G'd asked him how this could be, he blamed his wife, i.e. woman as such saying that "the woman You G'd have given me gave me of that fruit and I ate." (Genesis 3,12). Clearly, he equated woman with the personification of the evil urge, his temptress. Woman herself said that she had been seduced by the serpent, the creature embodying the concept of the evil urge. This is the mystical dimension of the relationship between woman-the serpent- and the inherent hostility between the serpent and woman, i.e. man born by woman (compare our commentary on Genesis 3,13).

This is why both leavened goods and honey have generally been declared as unfit to be the means through which man atones for his sin when bringing a sacrifice.

Another reason for this is the well known statement of our sages that "one cannot immerse oneself in a ritual bath and expect it to cleanse one while holding the source of one's ritual impurity, i.e. a dead mouse or such like in one's hand" (Taanit 16).

A kabbalistic approach: both chametz and honey are symbols of the attribute of Justice as they represent an intensive nature rather than something composed of tempering influences. As such, these two phenomena have a tendency to estrange man from the altar rather than to bring him closer to what the altar represents. Hence the Torah writes: "do not use it to burn it up as a fire-offering for the Lord."

כד הקמח, פסח א'ה'

גם איסור החמץ בפסח מן הטעם הזה הוא כדי לצרף נפש המשכלת ולקבוע בלב אמונת השם ית' בזכרון הנפלאות הנכללות ביציאת מצרים וכי נאסר לנו החמץ לזכרון שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגאלו, וכפשוט הכתוב (שמות י"ב:ל"ט) ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים וגו', ומן הידוע באיסור החמץ שיש בו רמז ליצה"ר והאדם חייב להגביר יצ"ט על יצה"ר וזאת כונת התורה בתעניות ובתפלות ובצדקות וזהו עיקר הפירוש בפסוק (משלי י"ב:י') יודע צדיק נפש בהמתו כלומר נפש הבהמית שלו כי הצדיק משבר ומכניע אותה מלשון (שופטים ח:ח') ויודע בהם אנשי סכות וכן (תהילים קל"ח:ו') וגבוה ממרחק יידע. והנה לשון חמץ מלשון (שם עג) כי יתחמץ לבבי, כי הלב הנוטה להרשיע יקראוהו רז"ל החמיץ כענין שאמרו בכורש כאן קודם שהחמיץ כאן לאחר שהחמיץ וכן היין הנפסד נקרא חומץ, וכן אמרו בפירוש גלוי וידוע לפניך שרצוני לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה כלומר יצה"ר היא שהמשילו יצה"ר לשאור, ואמרו במדרש כי הוא ידע יצרנו אוי לה לעיסה שהנחתום מעיד עליה שהיא רעה, ועל כן היה החמץ מרוחק מן המזבח והזהירה עליו תורה שלא להקריבו כל עיקר הוא שכתוב (ויקרא ב':א-י"ב) כי כל שאור וכל

דבש לא תקטירו ממנו אשה לה' קרבן ראשית תקריבו אותם לה' ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח. לפי שהמזבח היה לריח ניחוח ומקום מיוחד לכפרה ולרצון והחמץ לא לרצון. ומה שהיה חמץ בקרבן תודה לא היה ראוי להקריבו קרבן כי אם להניף אותו תנופה, וע"ז אמרה תורה לא יראה ולא ימצא לא יראה במעשה ולא ימצא במחשבה אלא שיבטלו בלב ולפי שהמצות שלשה חלקים מצות הפה והלב והמעשה כמ"ש (דברים ל"ד) בפ"ך ובלבבך לעשותו, באה התורה לבטלו בלב כנגד המצות התלויות בלב, ובאה הקבלה לבערו מן הבית או לשרפו כנגד מצות המעשה, ולומר כל חמירא כנגד מצות הפה כדי שיתקיימו שלשה חלקי המצות באיסור החמץ והוא למדת שאיסור החמץ כולל כל המצות וכיון שהחמץ יש בו רמז ליצה"ר מכאן יש לנו רמז שכשם שאנו מצווים לבטל החמץ בלב מן התורה כך אנו חייבים לבטל יצה"ר מהלב ושלא ימשול בנו וזש"ה תשביתו. ודרז"ל דהיינו ביטול בלב דכתיב (בראשית ח"כ"א) כי יצר לב האדם רע מנעוריו, וכשם שבאה הקבלה לבער החמץ ולבדוק הבית בחורין ובסדקים כך אנו חייבים לחפוש ולבדוק חדריו בטן והכליות ממחשבו' ומהרהורים רעים, וכשם שבדיקת החמץ אינה לא לאור החמה ולא לאור הלבנה ולא לאור האבוקה אלא לאור הנר כך בדיקת יצה"ר אינה אלא לאור הנשמה הנקראת נר הוא שכתוב (משלי כ"ז) נר ה' נשמת אדם וגו' ומה שהיה זמן איסורו ז' ימים לרמוז על האלף הז' שאין בו יצה"ר ואם היה האיסור ו' או ח' לא היתה הכונה מתבארת כל כך. וכשם שהותר לנו החמץ אחר הז' כן עתיד שיתחדש עולם אחר השביעי וישוב יצה"ר בעולם זה ילך עד היוכל הגדול שיעקרו לגמרי, וע"כ תמצא ביום נ' לעומר שהוא כנגד נ' של יובל שכתוב שם (ויקרא כ"ג) חמץ תאפינה כי בו יבטל יצה"ר לגמרי. ואמר (משלי ל"ה) מגן הוא לחוסים בו שהיא מגינה על הצרות והיא מגינה על החליים כי עם התורה א"צ לרופאים וזה דבר ברור מהבטחת הכתוב (שמות כ"ג) וברך את לחמך ואת מימך וגו'. ואמר אל תוסף על דבריו פן יוכיח בך ונכזבת, הזהיר על המצות שלא יתחכם אדם להם ושלא יוסיף עליהם כגון ד' מינין שבלולב או ד' פרשיות שבתפילין שלא יעשה מהן ה' כי כל המוסיף עובר על התורה שנא' (דברים יג) לא תוסיף עליו וגו' כי התורה תמימה שנא' (תהילים י"ט) תורת ה' תמימה וגו' וכל מה שהוא תמים א"צ תוספת ומגרעת, וכל דברי התורה הם מזוקקין בלי סיג הוא שאמר דוד ע"ה (שם יב) אמרות ה' אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתים:

... And on this the Torah says (Exodus 13:7) "there will not be seen and there will not be found" - it will not be seen b'maaseh (in action) and will not be found b'machshava (in thought), rather one should anul it in his heart. The mitzvot have 3 categories: mitzvot of speech, of the heart and of action, as it is written (Deuteronomy 30:14) "in your mouth and in your heart to do it". Comes the Torah (instructing us) to anul it in the heart, corresponding to the mitzvot which are dependent on the heart. Comes the 'kabbalah' (instructing us) to eradicate it from the house or to burn it, corresponding to the mitzvot of action. And to say 'kol chamira', corresponding to mitzvot of speech. In this way the 3 categories of mitzvot are fulfilled through the prohibition of chametz, teaching you that the prohibition of chametz incorporates all the mitzvot... Just as the 'kabbalah' comes (instructing us) to eradicate chametz and (livdok) to check the house in nooks and in cracks, so too we are obligated to search and check the chambers of our inner being for bad (machshavas) intentions and bad (hirhurim) thoughts. Just as bedikat chametz (checking for chametz) is not valid by sunlight, nor by moonlight, nor by the light of a torch, but only by the light of a candle, so too the bedikah (checking) of the yetzer hara must be by the

light of the neshama (soul) which is called 'ner' (candle), this is what is written (Proverbs 20:27) "the candle of Hashem is the soul of man, which searches the chambers of one's inner being.